

F. ENGELS

MARXIN „PÄÄOMA“

I

Niin kauan kuin kapitalisteja ja työläisiä on maailmassa ollut, ei ole ilmestynyt yhtään kirjaa, jolla olisi työläisille sellainen merkitys kuin tällä teoksella. Pääoman ja työn suhde, tuo akseli, jonka ympärillä koko nykyinen yhteiskuntajärjestelmämme pyörii, on tässä ensi kerran selitetty tieteellisesti ja sellaisella perinpohjaisuudella ja terävyydellä, mikä oli vain saksalaiselle mahdollista. Jos kohta Owenin, Saint-Simonin ja Fourier'n teokset ovatkin arvokkaita ja sellaisiksi jäävät, niin kuitenkin vasta saksalainen pääsi nousemaan niihin korkeuksiin, joista selvänä ja näkyvänä aukeaa silmien eteen nykyaikaisten yhteiskunnallisten suhteiden koko alue, niin kuin alemmat yläkömmäisemat avautuvat korkeimmalla huipulla seisovan katsojan eteen.

Tähänastinen poliittinen taloustiede opettaa meille, että työ on kaiken rikkauden lähde ja kaikkien arvojen mitta, joten kahdella esineellä, joiden valmistaminen on vaatinut yhtä pitkän työajan, on myös yhtä suuri arvo, ja niiden täytyy olla vaihdettavissa toisiinsa, koska ylipäänsä vain yhtä suuret arvot ovat toisiinsa vaihdettavissa. Mutta samalla se opettaa, että on olemassa eräänlaista varastoitua työtä, jota se nimittää pääomaksi, että tämä pääoma siihen sisältyvien apulähteiden ansiosta kohottaa elävän työn tuottavuutta sata- ja tuhatkertaisesti ja vaatii tästä määrätyn korvauksen, jota nimitetään voitoksi. Kuten kaikki tiedämme, asianlaita on todellisuudessa siten, että varastoidun, kuolleen työn voitot paisuvat yhä suuremmiksi, kapitalistien pääomat yhä jättiläismäisemmiksi, samalla kun elävän työn palkka tulee yhä pienemmäksi, pelkällä työpalkalla elävien työläisten joukko yhä lukuisammaksi ja köyhemmäksi. Miten tämä ristiriita on ratkaistavissa? Miten voi kapitalistille

jäädä voittoa, jos työläiselle korvataan sen työn täysi arvo, minkä hän tuotteeseensa lisää? Koska kerran vain yhtä suuret arvot ovat vaihdettavissa, niin sitenhän pitäisi asianlaidan olla tässäkin tapauksessa. Ja toisaalta, kuinka voidaan yhtä suuret arvot vaihtaa toisiinsa, kuinka työläinen voi saada tuotteensa täyden arvon, kun kerran — kuten useat taloustieteilijät myöntävät — tämä tuote jaetaan hänen ja kapitalistin kesken? Tähänastinen taloustiede pysähtyy neuvottomana tämän ristiriidan eteen, kirjoittelee tahi sopertelee vanhentuneita, mitään sanomattomia lauseparsia. Sosialistisetkaan taloustieteen arvostelijat eivät ole kyenneet tähän asti tekemään muuta kuin tuomaan esiin tämän ristiriidan; kukaan ei ole sitä ratkaissut, kunnes nyt vihdoin Marx on seurannut tämän voiton muodostumisprosessia aina sen syntymäpaikkaan saakka ja tehnyt täten kaikki selväksi.

Pääoman tutkiskelussa Marxin lähtökohtana on se yksinkertainen, yleisesti tunnettu tosiasia, että kapitalistit suurentavat pääomansa arvoa vaihdon kautta: he ostavat tavarahan rahallaan ja myyvät sen sitten suuremmasta rahasummasta kuin mitä se heille on maksanut. Kapitalisti esim. ostaa puuvillaa 1 000 taalarilla ja myy sen jälleen 1100 taalarista, „ansaitsee” siis 100 taalaria. Tätä 100 taalarin suuruista alkuperäisen pääoman lisää Marx sanoo *lisäarvoksi*. Mistä tämä lisäarvo on peräisin? Taloustieteilijäin olettamuksen mukaan vaihdettavissa ovat vain yhtäsuuret arvot, ja abstraktisen teorian alalla tämä onkin oikein. Puuvillan ostaminen ja jälleenmyynti ei siis voi luoda lisäarvoa sen enempää kuin hopeataalarin vaihtaminen kolmeenkymmeneen hopeagroscheniin ja näiden pikkurahojen vaihtaminen jälleen hopeataalariin: siitä ei tule rikkaammaksi eikä köyhemmäksi. Mutta lisäarvo ei voi syntyä myöskään siitä, että myyjät myyvät tavarat yli niiden arvon, tahi ostajat ostavat ne alle arvon, koska jokainen on vuoronsa perään milloin ostajana, milloin myyjänä ja täten siis kaikki taas tasoittuisi. Yhtä vähän voi lisäarvoa muodostua siitä, että ostajat ja myyjät petkuttavat toisiaan, sillä tämä ei loisi mitään uutta arvoa tai lisäarvoa, vaan ainoastaan jakaisi jo olevan pääoman toisella tavoin kapitalistien kesken. Huolimatta siitä, että kapitalisti ostaa tavarat niiden arvosta ja myy ne niiden arvosta, hän saa silti enemmän arvoa kuin mitä hän sijoittaa. Kuinka tämä tapahtuu?

Nykyisten yhteiskunnallisten suhteiden vallitessa kapitalisti löytää tavaramarkkinoilta *tavarahan*, jolla on se erikoinen ominaisuus, että sen *käyttö on uuden arvon lähteenä, uuden arvon luomista* ja tämä tavara on — *työvoima*.

Mikä on työvoiman arvo? Jokaisen tavarahan arvon mittana on sen valmistamiseen tarvittava työ. Työvoima on olemassa elävän työläisen hahmossa, työläisen, joka tarvitsee määrätyn paljouden

elämänvälineitä omaa ylläpitoaan varten samaten kuin elättääkseen perheensä, joka takaa, että työvoima säilyy hänen kuolemansakin jälkeen. Näiden elämänvälineiden tuottamiseen välttämätön työaika edustaa siis työvoiman arvoa. Kapitalisti maksaa sen viikoittain ja ostaa siten oikeuden käyttää viikon työläisen työtä. Näin pitkälle herrat taloustieteilijät lienevät ylipäänsä samaa mieltä kanssamme työvoiman arvosta.

Kapitalisti panee nyt työläisensä työhön. Tietyissä ajassa työläinen tekee sen työmäärän, jota hänen viikkopalkkansa edusti. Jos oletetaan, että työläisen viikkopalkka edustaa kolmea työpäivää, niin alettuaan työn maanantaina työläinen on keskiviikko-iltaan mennessä *korvannut* kapitalistille *saamansa palkan täyden arvon*. Mutta lopettaako hän sitten työn teon? Ei suinkaan. Kapitalisti on ostanut hänen *viikkotyönsä* ja työläisen on tehtävä työtä vielä jäljelläolevat kolme viikonpäivää. Tämä työläisen *lisätyö*, jonka hän tekee palkkansa korvaamiseen välttämättömän ajan lisäksi on *lisäarvon lähde*, voiton, pääoman yhä lisääntyvän kasvun lähde.

Älköön sanottako, että mielivaltaista on olettaa sellaista, että työläinen korvaa saamansa työpalkan kolmessa päivässä ja loput kolme päivää työskentelee kapitalistille. Pitääkö hänen käyttää palkkansa korvaamiseen juuri kolme vaiko kaksi tai neljä päivää, on tietenkin tässä aivan yhdentekevää ja riippuu olosuhteista; mutta pääasia on, että kapitalisti teettää sen työn ohella, josta hän maksaa, vielä työtä, josta hän *ei maksa*, ja tämä ei ole mikään mielivaltainen olettaus, sillä samana päivänä, jolloin kapitalisti alkaisi jatkuvasti vaatia työtä työläiseltä vain sen verran kuin hän tälle työpalkassa maksaa, sinä samana päivänä joutuisi hän panemaan verstaansa lukkoon, sillä tällöin koko hänen voitolleen kävisi huonosti.

Tässä meillä on noiden kaikkien ristiriitojen ratkaisu. Lisäarvon (josta kapitalistin voitto muodostaa huomattavan osan) syntyperä on nyt täysin selvä ja luonnollinen. Työvoiman arvo maksetaan, mutta tämä arvo on paljon pienempi kuin se, jonka kapitalisti voi työvoimasta pusertaa, ja tämä erotus, *maksamaton työ*, juuri muodostaakin kapitalistin eli tarkemmin sanoen kapitalistiluokan osuuden. Sillä senkin voiton, jonka edelläolevassa esimerkissä puuvillakauppias sai puuvillastaan, täytyy olla — jos puuvillanhinnat eivät olleet nousseet — maksamatonta työtä. Kauppias myi tavaransa puuvillatehtailijalle, joka voi saada tuotteestaan noiden mainittujen 100 taalarin lisäksi vielä voittoa itselleen ja jakaa siis anastetun maksamattoman työn yhdessä kauppiaan kanssa. Tästä maksamattomasta työstä saavat ylipäänsä yhteiskunnan kaikki työtätekemättömät jäsenet elatuksensa. Siitä maksetaan valtion- ja kunnanverot, mikäli kysymys on kapitalistiluokasta, sillä maksetaan maankorot

maanomistajille jne. Se on koko nykyisten yhteiskuntaolojen pohjana.

Olisi kuitenkin typerää olettaa, että maksamaton työ on syntynyt vasta nykyisten suhteiden vallitessa, jolloin tuotantoa hoitavat toisaalta kapitalistit ja toisaalta palkkatyöläiset. Päinvastoin. Sorretun luokan on kaikkina aikoina täytynyt tehdä maksamattomia töitä. Koko sen pitkän ajan, jolloin orjuus oli vallitsevana työn organisaatiomuotona, orjien on täytynyt tehdä paljon enemmän töitä kuin mitä heille elämänvälineiden muodossa on annettu korvausta. Maaorjuuden vallitessa aina talonpoikien verotyön lakkauttamiseen saakka asiointila oli sama; tällöin talonpojan omaksi ylläpidokseen tekemän työajan ja tilanherralle tehdyn lisätöyden välinen ero esiintyy kouraaantuntuvan selvänä, koska jälkimmäinen työ tehdään erikseen edellisestä. Muoto on nyt muuttunut, mutta asia on pysynyt samana, ja niin kauan kuin „tuotannonvälineet ovat yhteiskunnan jonkin osan yksinoikeutena, täytyy työläisen, olipa hän vapaa tahi ei, lisätä ylläpitonsa vaatimaan välttämättömään työaikaan ylimääräistä työaikaa, tuottaakseen elämänvälineet tuotannonvälineiden omistajalle” (*Marx*, s. 202)¹.

II

Edellisessä kirjoituksessa tulimme näkemään, että jokainen kapitalistin palkkaama työläinen tekee kahtalaista työtä: osan työajastaan hän käyttää korvatakseen kapitalistin hänelle maksaman työpalkan, ja tätä työn osaa nimittää Marx *välttämättömäksi työkse*. Mutta sen jälkeen on hänen jatkettava työtään, ja hän tuottaa tänä aikana kapitalistille *lisäarvoa*, josta voitto muodostaa huomattavan osan. Tämä työn osa on nimeltään lisätö.

Olettakaamme, että työläinen tekee kolme päivää viikosta työtä palkkansa korvaamiseksi ja kolme päivää lisäarvon tuottamiseksi kapitalistille. Toisin sanoen tämä merkitsee, että työpäivän ollessa kaksitoistatuntinen hän työskentelee päivittäin kuusi tuntia palkkaansa varten ja kuusi tuntia lisäarvon luomiseksi. Yhdestä viikosta voidaan saada kokoon vain kuusi ja sunnuntai-kin mukaan luettuna vain seitsemän päivää, mutta yhdestä päivästä voidaan saada kokoon kuusi, kahdeksan, kymmenen, kaksitoista, viisitoista työtuntia ja vieläkin enemmän. Työläinen on myynyt kapitalistille päiväpalkkaansa vastaan yhden työpäivän. Mutta *mitä on työpäivä?* Kahdeksan vaiko kahdeksantoista tuntia?

Kapitalistin etujen mukaista on tehdä työpäivä mahdollisimman pitkäksi. Mitä pitempi se on, sitä enemmän tuotetaan lisä-

¹ Ks. *K. Marx*, „Pääoma”, I osa, s. 239 (suom. painos). *Toim.*

arvoa. Työläisellä on se oikea tunne, että jokainen tunti työtä, minkä hän tekee yli työpalkkansa korvaamisen, anastetaan häneltä laittomasti; hän on omassa ruumiissaan saanut kokea, mitä merkitsee tehdä työtä ylettömän kauan. Kapitalisti taistelee voitostaan, työläinen terveydestään, parin tunnin päivittäisestä levosta voidakseen työn, nukkumisen ja syömisen ohella osoittaa itsensä muussakin suhteessa ihmiseksi. Ohimennen huomautettakoon, että yksityisten kapitalistien hyvästä tahdosta ei ollenkaan riipu se, haluavatko he ryhtyä tähän taisteluun vai ei, koska kilpailu pakottaa ihmisrakkaimmatkin heistä liittymään kollegoihinsa ja tekemään säännöksi sen, että työaika on yhtä pitkä kuin näilläkin.

Taistelu työpäivän määräämisestä on jatkunut aina vapaiden työläisten ensimmäisestä historiallisesta esiintymisestä alkaen tähän päivään. Eri ammattialoilla työpäivä on vanhan tavan mukaan erilainen, mutta todellisuudessa tästä pidetään kiinni harvoin. Vain siellä, missä laki säättää työpäivän ja valvoo sen noudattamista, voidaan sanoa todella olevan normaali-työpäivän. Ja tähän saakka on asianlaita ollut näin melkein pä yksinomaan vain Englannin tehdaspiireissä. Siellä on säädetty kymmentuntinen työpäivä (10½ tuntia viitenä päivänä, 7½ lauantaisin) kaikille naisille ja 13—18 vuoden ikäisille pojille, ja koska miehet eivät voi ilman heitä työskennellä, niin hekin joutuvat kymmentuntisen työpäivän alaisiksi. Englannin tehdastyöläiset ovat valloittaneet tämän lain käymällä vuosikautia sitkeää, mitä itsepintaisinta, sisukkainta taistelua tehtailijoita vastaan painovapauden, yhdistymis- ja kokoontumisoikeuden turvin samoin kuin käyttämällä taitavasti hyväkseen rakoilua itse hallitsevan luokan keskuudessa. Tästä laista on tullut Englannin työläisten suoja, se on vähitellen ulotettu koskemaan kaikkia johtavia teollisuusaloja ja viime vuonna¹ *miltei kaikkia teollisuusaloja*, ainakin niitä, joissa työskentelee naisia ja lapsia. Tästä työpäivän lakivoimaisen säännöstelyn kulusta Englannissa sisältää esiteltävä teos mitä seikkaperäisintä aineistoa. Seuraavilla „*Pohjois-Saksan valtiopäivillä*” tullaan myöskin käsittelemään elinkeinoasetusta ja samalla tehdastyön säännöstelyä. Toivomme, ettei yksikään Saksan työläisten valitsema edustaja ryhdy käsittelemään tätä lakia tutustumatta ennakoilta perinpohjin *Marxin* kirjaan. *Siellä on saatava paljon aikaa*. Rakoilemis- ja hallitsevien luokkien keskuudessa ovat työläisille suotuisimmat, kuin mitä ne milloinkaan ovat olleet Englannissa, koska *yleinen äänioikeus pakottaa hallitsevat luokat kosiskelemaan työläisiä*. Neljä tai viisi proletariaatin edustajaa ovat tällaisissa olosuhteissa *voima*, jos he vain osaavat käyttää hyväksi

¹ — vuonna 1867. *Toim.*

asemaansa, jos he varsinkin tietävät, mistä on kysymys, mitä porvarit eivät tiedä. Ja tähän antaa heille Marxin kirja kaiken aineiston valmiina.

Sivuutamme joukon varsin mainioita tutkielmia, jotka ovat etupäässä teoreettisesti kiinnostavia, ja siirrymme viimeiseen lukuun, joka käsittelee pääoman akkumulaatiota eli kasautumista. Siinä todistetaan ensin, että kapitalistinen, ts. toisaalta kapitalisteja ja toisaalta palkkatyöläisiä edellyttävä tuotantotapa, ei ainoastaan tuota alati uudestaan kapitalistille hänen pääomaansa, vaan että se myös samalla tuottaa jatkuvasti työläisten köyhyyttä; täten siis on taattua, että toisella puolen on alati kapitalisteja, jotka ovat kaikkien elämänvälineiden, kaikkien raaka-aineiden ja kaikkien työvälineiden omistajia, ja toisella puolen suuri joukko työläisiä, joiden on pakko myydä työvoimaansa näille kapitalisteille sellaisesta elämänvälineiden määrästä, mikä parhaassa tapauksessa riittää juuri ja juuri pitämään heidät työkykyisinä ja siihen, että voitaisiin kasvattaa uusi sukupolvi työkykyisiä proletaareja. Mutta pääoma ei pelkäänsä uusinna itseään: se lisääntyy ja suurenee jatkuvasti — ja samalla laajenee sen valta omistamattoman työläisluokan yli. Ja niin kuin se itse uusinnetaan yhä suuremmassa mitassa, niin myös nykyaikainen kapitalistinen tuotantotapa uusintaa yhä suuremmassa mitassa, yhä suurenevassa määrässä omistamattomien työläisten luokan. „...pääoman kasautuminen uusintaa pääomasuhteen laajemmassa mittakaavassa, enemmän kapitalisteja tahi suurempia kapitalisteja toiseen kohtioon, enemmän palkkatyöläisiä toiseen... *Pääoman kasautuminen on siis proletariaatin lisääntymistä*” (s. 600)¹. Mutta koska konetuotannon kehittymisen, maanviljelyksen parantumisen jne. vuoksi tarvitaan yhä vähemmän työläisiä saman tuotemäärän tuottamiseen, koska tämä edistys, ts. tämä liian työväen muodostuminen tapahtuu nopeammin kuin pääoma kasvaa, niin miten käy tälle yhäti lisääntyvälle työläismäärälle? He muodostavat teollisuuden vara-armeijan, jonka työstä huonoina ja keskinkertaisina liikeaikoina maksetaan *alle* arvon ja jonka työllisyys on epäsäännöllistä tahi joka joutuu olemaan julkisen köyhäinhuollon varassa, mutta joka erikoisen vilkkaina liikeaikoina on välttämätön kapitalistiluokalle, kuten Englanti tämän havainnollisesti osoittaa. *Joka tapauksessa* se on olemassa sitä varten, jotta säännöllisesti työssäolevien työläisten västarinta voitaisiin murtaa ja heidän palkkansa pitää alhaisina. „Kuta suurempi on yhteiskunnallinen varallisuus..., sitä suurempi on suhteellinen liikaväestö eli teollisuuden vara-armeija. Mutta kuta suurempi tämä vara-armeija on aktiiviseen (sään-

¹ Ks. K. Marx, „Pääoma”, I osa, s. 567 (suom. painos). *Toim.*

nöllisesti työssäolevaan) työläisarmeijaan verrattuna, sitä suurempi on se pysyväinen liikaväestö eli ne työläiskerrokset, joiden kurjuus on kääntäen verrannollinen niiden työrasitukseen. Kuta suurempi vihdoin on työväenluokan Latsarus-kerros ja teollisuuden vara-armeija, sitä suurempi on virallisesti tunnustettu pauperismi. *Tämä on kapitalistisen kasautumisen ehdoton, yleinen laki*” (s. 631)¹.

Nämä ovat nykyaikaisen kapitalistisen yhteiskuntajärjestelmän perustavimpia lakeja, jotka on todistettu ankaran tieteellisesti, ja viralliset taloustieteilijät varovat visusti tekemästä edes yritystä niiden kumoamiseksi. Mutta onko täten tullut kaikki sanotuksi? Ei suinkaan. Yhtä terävästi kuin Marx paljastaa kapitalistisen tuotannon huonot puolet, yhtä selvästi hän todistaa, että tämä yhteiskuntamuoto oli välttämätön kohottamaan yhteiskunnan tuotantovoimat sille tasolle, joka tekee *kaikille* yhteiskunnan jäsenille mahdolliseksi yhtäläisen ihmisarvon mukaisen kehityksen. Tähän olivat kaikki aikaisemmat yhteiskuntamuodot liian köyhiä. Vasta kapitalistinen tuotanto luo tätä varten välttämättömät rikkaudet ja tuotantovoimat, mutta samalla se luo lukuisten ja sorrettujen työläisten muodossa sen yhteiskuntaluokan, joka tulee yhä suuremmassa määrin pakotetuksi ottamaan nämä rikkaudet ja tuotantovoimat haltuunsa, jotta niitä käytettäisiin koko yhteiskunnan eikä, kuten tänään, yhden monopolistisen luokan hyväksi.

*Kirjoittanut F. Engels
maaliskuun 1.—13. pnä 1868*

*Julkaistu maaliskuun 21. ja 28. pnä 1868
viikkolehdessä*

*„Demokratisches Wochenblatt”
Allekirjoitus puuttuu*

*Julkaistaan viikkolehden
tekstin mukaan*

Suomennos saksasta

¹ Ks. K. Marx, „Pääoma”, I osa, s. 595 (suom. painos). *Toim.*